

Th

THEODOR ELLER THÉOPHIL? Forkortelsen Th. tar forfatteren med på en mystisk reise inn i referansejungelen for å finne ut hva den andre halvdelen av forskerduoen Binet og Simon egentlig het til fornavn. Maleriet er laget av Carl Spitzweg (1850) og heter «Bokormen». Bilde: Wikimedia Commons

Forfatteren skrev i fjorårets januarutgave om bokstaven P. Fortsatte historiske studier har brakt ham videre i alfabetet.

TEKST

Karl Halvor Teigen

PUBLISERT 2. september 2015

HISTORIKERE ER IKKE som oss andre. De foretrekker fakta fremfor data og kaller referansene sine for kilder. Her er de gjerne på fornavn med sine forgjengere, og slurver sjelden med stavemåten.

Derfor kommer det som et sjokk når jeg midt i en historisk avhandling om *Gestalt psychology in German culture* finner en henvisning til «comparative psychologist and ethologist Theodor Schjelderupp-Ebbe» (Ash, 1995, s. 217). Det er jo vår egen Schjelderup-Ebbe med hakkeloven det er snakk om. Men ikke bare har han fått en ekstra tupp på etternavnet, han har fått et fornavn som hans mor ikke ville kjent igjen. Han het da virkelig Thorleif.

Jeg har selv fra tid til annen prøvd å opptre som historiker (Teigen, 2004/2015), og falt i tanker over hvordan en slik uetterrettelighet har kunnet oppstå. Jeg konsulterte naturligvis kilden, i dette tilfelle en tidlig årgang av *Psychologische Forschung*, og kunne

konstatere at den ganske riktig inneholdt en artikkel fra hønsegården, signert Th. Schjelderup-Ebbe (1924). Og Th betyr på tysk og engelsk Thomas eller Theodor, så her har den godeste Thorleif bare seg selv å thakke.

Historien gjentar seg. Muligens. Det er alment kjent at den første brukbare intelligenstesten ble lansert i Paris 1904 av Binet og Simon. Her spilte Alfred Binet hovedrollen og har da også fått den bredeste plass i historien. Simon kan i høyden nomineres til beste mannlige birolle. Dessuten høres etternavnet hans ut som et fornavn, så det er ikke uvanlig at studenter komprimerer duoen til Simon Binet. Men også Simon hadde et fornavn, forkortet Th. Det sto neppe for Thorleif.

Undertegnede utga for 11 år siden læreboken *En psykologihistorie*, som ikke var fri for unøyaktigheter. (Jeg kan innrømme det nå, ved lanseringen av den nye utgaven.) Her beskrev jeg blant annet innsatsen til Alfred Binet og Théodore Simon. Men kollega Jon Martin Sundet, ekspert på intelligenstester siden tidenes morgen, satte støkk i meg da han i all fortrolighet gjorde meg oppmerksom på at det nok skulle være Théophile. Og ganske riktig, Universitetsbiblioteket har katalogisert hovedverket deres (Binet & Simon, 1911) med forfatter: Alfred Binet og medforfatter: Théophile Simon. Flere nyere utgivelser, franske og engelske, hevder det samme.

Jeg antok dermed at jeg hadde gått i samme fellen som Mitchell Ash. I Binet og Simons originalartikler har den beskjedne annenforfatteren signert seg Th. Simon og overlatt til leseren å tenke sitt. Gi en europeisk leser Th, og han eller hun vil tenke Thomas eller Theodor.

THE INTELLIGENCE OF THE FEEBLE-MINDED

ALFRED BINET, THÉOPHILE SIMON

THE INTELLIGENCE OF THE FEEBLE-MINDED

ALFRED BINET, THÉODORE SIMON

EN GÅTE Forfatteren spør seg hvor
Théophil egentlig kom fra? Og hva har fått
en minoritet til å innføre denne
navnebruken?

Dette sto klart for meg da *En psykologihistorie* skulle revideres. Jeg gledet meg faktisk til revisjonen, fordi jeg i alle fall hadde én oppdatering på rede hånd. Theodore skulle rettes til Theophile; en klar forbedring av teksten var altså innen rekkevidde.

Til oppvarming leste jeg en oppmuntrende og nedslående artikkel av Ole Bjørn Rekdal (2014), som gjennomgår historien til et berømt sitat om unøyaktige referanser, dvs. slike som ikke fanges av korrekturleseren, men «will stand in print as an annoyance to future investigators and a monument to the writer's carelessness». Sitatet stammer fra Katherine Frost Bruner (1942, s. 68, i følge Rekdal). Det er siden innlemmet i fire utgaver av *APA's Publication Manual* og spredd over den ganske psykologiske verden i flere millioner eksemplarer, men ironisk nok ofte forvansket og uten korrekt referanse. Enkelte har for sikkerhets skyld tilskrevet det Katherines mer berømte ektefelle Jerome med samme etternavn.

Et monument høres storslagent ut, men helst ikke over carelessness. Rekdal og Bruner fikk meg til å innse situasjonens moralske alvor. Det inspirerte til en mer omhyggelig kildekritikk. Med uventet resultat: Theodore fortsatte å dukke opp! For jeg hadde ikke vært alene om denne skrivemåten, viste det seg, jeg var ikke en gang i mindretall. Søk på Simon i Google og Google Scholar viste ti ganger flere Theodorer enn Theophiler, til og med på bokomslag, tilsynelatende uten å avskrekke det theofile mindretallet. Merkelig nok fant jeg ikke noen som hadde kommentert dette påfallende spriket i navnsetting.

Når påstand står mot påstand og omslag mot omslag, slik som her, trenger man førstehåndsopplysninger. Dåpsattesten ville vært god å ha. I mangel av den, hva sa den gode Theo om seg selv? I motsetning til sin mer selvbevisste kollega signerte han konsekvent bøker og artikler med de samme to beskjedne forbokstavene. Det er nesten så man blir irritert på førsteforfatteren, Alfred den store, som aldri la skjul på sitt døpenavn. Kunne han ikke, av ren solidaritet, nøyd seg med Al? Så kunne vi fått en informert debatt om det kanskje var Albert han het.

Omsider, i 1911, med Binet på dødsleiet, skriver Simon noen bekymrede brev til en kollega om hvordan det skal gå med tidsskriftet hans (Nicolas, 1997). Disse avsluttes med en hilsen under fullt navn. «Mes meilleurs sentiments» (mine beste følelser), står det. «Dr. Théodore Simon», står det. Altså Theodore allikevel!

Jeg oppdaget denne korrespondansen like før den nye utgaven av *En psykologihistorie* skulle gå i trykken, så vidt tidsnok til å gjeninnføre den opprinnelige navnsettingen i 2. korrektur. Leseren vil altså ikke merke noen forskjell fra første til annen utgave på dette punkt. Og allikevel handler det om en grundig, usynlig, revisjon.

Med spørsmålet om Theodore besvart, melder det seg en annen gåte. Hvor kom Theophile fra, og hva har fått en minoritet til å kolportere dette ryktet? Jeg aner konturene av et kildekritisk arbeid som vil kunne beskjeftige meg frem til boken skal revideres neste gang.

Jeg kjenner meg allerede så smått som en historiker.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 52, nummer 9, 2015, side 774-776

Karl Halvor Teigen, Professor emeritus, Universitetet i Oslo

KONTAKT: k.h.teigen@psykologi.uio.no

+ Vis referanser

Referanser

Ash, M. G. (1995). *Gestalt psychology in German culture, 1890-1967*. Cambridge: Cambridge University Press.

Binet, A. & Simon, Th. (1911). *La mesure du développement de l'intelligence chez les jeunes enfants*. Paris: Bourrelie.

Bruner, K. F. (1942). Of psychological writing : Being some valedictory remarks on style. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 37(1), 52-70.

Nicolas, S. (1997). Alfred Binet et «L'Année Psychologique» d'après une correspondance inédite. *L'Année Psychologique*, 97(4), 665-699.

Rekdal, O. B. (2014). Monuments to academic carelessness: The self-fulfilling prophecy of Katherine Frost Bruner. *Science, Technology, & Human Values*, 39, 1-15. DOI: 10.1177/0162243914532138

Schjelderup-Ebbe, Th. (1924). Fortgesetzte biologische Beobachtungen des Gallus domesticus. *Psychologische Forschung*, 5, 343-355.

Teigen, K. H. (2013). P? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 50, 34-35.

Teigen, K. H. (2015). *En psykologihistorie*. Bergen: Fagbokforlaget. (Første utgave 2004).